

GUVERNANȚA SECURITĂȚII ÎN REGIUNEA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE

Principalul motiv care ne-a determinat să inițiem acest demers și să abordăm prezenta temă a fost tocmai noutatea ei în sfera dezbaterilor politice și academice, atât la nivel european, cât mai ales la cel național. Regiunea Mării Negre și conflictele înghețate din această zonă s-au regăsit printre domeniile de interes ale specialiștilor și publiciștilor, însă abordarea „gubernanței securității” este una nouă, mai ales atunci când vizează spațiul pontic, descris și analizat din perspectiva *Sinergiei Mării Negre*¹, inițiativă de cooperare regională, parte a Politicii Europene de Vecinătate (PEV)². De altfel, această politică este un subiect nu foarte cunoscut publicului larg, nici chiar celor mai avizați în domeniul studiilor europene și relațiilor internaționale, având în vedere că strategia PEV a fost lansată în anul 2004, iar Sinergia Mării Negre în 2007.

Pe plan național există o serie de autori³ care au publicat câteva studii și volume cu privire la mediul de securitate de la Marea Neagră, însă lucrări despre guvernanta securității în zona pontică nu s-au editat, tocmai pentru că acest concept și-a făcut cu greu apariția în mediile de dezbatere autohtone.

La nivel internațional subiectul guvernantei securității se bucură de o atenție din partea mai multor analiști americani și europeni, cei mai importanți fiind Emil Kirchner și James Sperling⁴. În ceea ce privește cooperarea în spațiul pontic, importantă pentru demersul nostru a fost comunicarea Comisiei

¹ Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament: *Black Sea Synergy - A New Regional Cooperation Initiative*, Brussels, 11. 04. 2007, http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com07_160_en.pdf.

² Vezi pagina oficială destinată acestei politici de pe site-ul Comisiei Europene: *European Neighbourhood Policy*, http://ec.europa.eu/world/enp/index_en.htm.

³ Vezi Alexandra Sarcinschi, Băhnăreanu Cristian, *Redimensionări și configurări ale mediului de securitate: zona Mării Negre și Balcani*, București, Editura Universității Naționale de Apărare, 2005; Gheorghe Fulga, *Climatul de securitate în regiunea Mării Negre Extinse după 11 septembrie 2001*, <http://www.sie.ro/index.html>; Adrian Pop, Dan Manoleli, *Spre o strategie europeană în bazinul Mării Negre. Cooperarea teritorială*, București, Institutul European din România, 2007, (în continuare: Pop, Manoleli, *Spre o strategie*).

⁴ Emil Kirchner, James Sperling, *EU Security Governance*, Manchester, Manchester University Press, 2007; *Global Security Governance*, New York, Routledge, 2007; Vezi și Sandra Lavenex, „EU External Governance in ‘Wider Europe’”, în *Journal of European Public Policy*, 11, 4, 2004, p. 680-700; Stefan Gänzle, *Externalizing EU Governance and the European Neighbourhood Policy: a Framework for Analysis*” prezentare pregătită pentru “The EU as a Global Actor” Conference, Dalhousie University EU Centre of Excellence, 5-6 May 2008; Elke Krahmman, „Conceptualizing Security Governance”, în *Cooperation and Conflict*, 38, 5, 2003, <http://cac.sagepub.com/cgi/content/abstract/38/1/5>.

Europene, care prevede instituirea Sinergiei Mării Negre - *Black Sea Synergy - A New Regional Cooperation Initiative*.

În primul rând trebuie precizat că vom opera cu două concepte relativ noi în dezbaterile academice interne: „guvernanța securității” și „regiunea extinsă a Mării Negre”, fapt pentru care se impune o delimitare conceptuală a acestor noțiuni. În ceea ce privește termenul de „securitate”, este greu de formulat o definiție clară și unanim acceptată. Una din cele mai cunoscute și folosite definiții în legătură cu acest termen este cea formulată de Arnold Wolfers în anul 1952: „securitatea, în sens obiectiv, măsoară absența amenințărilor la adresa valorilor dobândite, iar într-un sens subiectiv, absența temerii că aceste valori vor fi atacate”⁵.

Înțelesul fundamental al termenului „securitate” desemnează o stare în care un stat nu se confruntă cu amenințări, ori nu le percepe. Astfel, după cum afirmă Barry Buzan⁶, securitatea reprezintă abilitatea statelor și societăților de a-și menține independența identității, dar și integritatea funcțională.

În perioada post Război Rece, cea pe care o supunem analizei în acest studiu, noțiunea de securitate și-a extins înțelesurile, mergând dincolo de aspectele ce țin de natura militară, *hard*, pe agenda securității făcându-și intrarea și alte elemente, *soft*, de natură economică, aspecte politice, ecologice, sociale și culturale. Din acest motiv, trebuie să conștientizăm că se impune o extindere a conceptului inițial, amenințările din sectorul militar nemaifiind singurele care contează, iar aspectele neconvenționale și asimetrice având un rol din ce în ce mai mare (spre exemplu migrația ilegală, traficul de droguri și ființe umane, securitatea energetică, aspecte ecologice și de protecție a mediului, disensiunile legate de religie și cultură etc).

În ceea ce privește conceptul de *governance*, numeroși autori⁷ au susținut încă din anii '90 ai secolului XX, că abordarea guvernantei în științele sociale a oferit cadrul conceptual pentru explicarea mai multor fenomene, cum ar fi cel al integrării regionale sau globale. Totuși, termenul de guvernanta a rămas o vreme imprecis și dificil de înțeles. Așa cum arăta Rhoderick Rhodes, conceptul a fost folosit cu cel puțin șase înțelesuri diferite: statul minimal,

⁵ Arnold Wolfers, „National Security as an Ambiguous Symbol”, în *Political Science Quarterly*, 67 (4), 1952, p. 485.

⁶ Vezi Barry Buzan, Ole Waever, *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge, Cambridge University Press, 2003.

⁷ Vezi Markus Jachtenfuchs, „The Governance Approach to European Integration”, în *Journal of Common Market Studies*, 39 (2), 2001, p. 245-264; Beate Kohler-Koch, Berthold Rittberger, „The Governance Turn in EU Studies”, în *Journal of Common Market Studies*, (44) 1, 2006, p. 27-49.

guvernanța corporatistă, noul management public, buna guvernanță, sisteme cibernetice sociale și rețele auto-organizate⁸.

Conceptul de guvernanță a fost împrumutat din sfera economiei, mai precis din cea a întreprinderilor care doreau să realizeze o eficiență crescută pe piața mondială. El a fost utilizat de Banca Mondială în anul 1992, sub sintagma „buna guvernanță” (*good governance*) ce presupunea existența unui proces politic predictibil, transparent, caracterizat de o birocrație pătrunsă de etos profesional și care acționa în vederea promovării binelui public, a domniei legii, a unor procese transparente, precum și pentru susținerea participării în chestiunile publice a unei societăți civile puternice. Buna guvernanță se referă în primul rând la eficiența constantă a sistemului politico-administrativ, dar și a celui economic, precum și la participarea societății civile în procesul de luare a deciziilor⁹.

O bună definiție dată guvernanței este cea formulată de Rosenau în anul 1992: „guvernanța nu este sinonimă guvernământului. Ambii termeni se referă la un comportament ce urmărește un scop, la activități precis orientate, la un sistem de reguli, dar guvernământul sugerează activități care sunt susținute de autoritatea formală, de o putere coercitivă, care veghează la implementarea politicilor, în timp ce guvernanța se referă la activități desfășurate ca urmare a unor valori și scopuri împărtășite, care nu derivă neapărat din responsabilități prevăzute legal și care nu trebuie puse în aplicare sub presiunea coerciției”¹⁰. Guvernanța este, prin urmare, un fenomen mult mai cuprinzător decât guvernământul.

De asemenea, J. Kooimans afirma că acest nou concept, *governance* „reprezintă forma prin care actorii publici sau privați se angajează să rezolve problemele prin coaranjamente, ceea ce presupune în fapt o negociere continuă”¹¹. O altă definiție afirmă că procesul politic continuu de a stabili obiective explicite pentru societate și intervenția în cadrul societății pentru a atinge aceste scopuri, poartă numele de guvernanță.

Din perspectiva Comisiei Europene, care a emis „Cartea Albă a Guvernanței Europene” (*European Governance – A White Paper*)¹², guvernanța reprezintă „un ansamblu de reguli, procese și comportamente care influențează

⁸ Rhoderick A. W. Rhodes, „The New Governance: Governing without Government”, în *Political Studies*, 44, 1996, p. 652-67.

⁹ Adrian Liviu Ivan, *Statele Unite ale Europei: Uniunea Europeană între interguvernamentalism și supranaționalism*, Iași, Institutul European, 2007, p. 229-230.

¹⁰ Michael E. Smith, Katja Weber, „Governance Theories, Regional Integration, and EU Foreign Policy”, în *Governing Europe’s New Neighborhood: Partners or Periphery?*, edited by Katja Weber, Michael E. Smith, and Michael Baun, Manchester, Manchester University Press, 2007, p. 8.

¹¹ J. Kooiman, „Social-Political Governance Introduction”, în J. Kooiman (ed.), *Modern Governance: New Government-Society Interactions*, London, SAGE, 1993, p. 1-8.

¹² *Vezi European Governance – A White Paper*: http://ec.europa.eu/governance/white_paper/index_en.htm.

modalitățile de exercitare a puterii la nivel european, în particular în sensul deschiderii, participării, responsabilității, funcționalității și coerenței”. „Cartea Albă” propune cinci principii ale „bunei guvernante”, care sunt importante pentru instituirea unei guvernante democratice: transparența, participarea, responsabilitatea, eficiența și coerența. Guvernanța *multi-level*, pe care o vom aborda și noi, semnifică totalitatea relațiilor dintre actori aflați pe niveluri teritoriale diferite, din sectorul public și privat deopotrivă.

Guvernanța securității poate fi definită ca un sistem intențional de reguli care implică coordonarea, managementul (conducerea) și reglementarea problemelor ce țin de securitate, de către autorități multiple și separate, intervenții atât ale actorilor publici și privați, aranjamente formale și informale, direcționate cu un anumit scop, pentru a obține beneficii particulare¹³.

Perioada de după sfârșitul Războiului Rece a fost martora unei intense dezbateri teoretice în ceea ce privește condițiile ce trebuiau întrunite pentru a asigura pacea și stabilitatea în Europa. Teoria echilibrului puterilor, concepțiile cu privire la formarea alianțelor, împreună cu asumțiile realiste s-au aflat în discuție imediat după sfârșitul bipolarității, făcând referire la continuitatea și extinderea NATO și a UE. Posibila emergență a unui cadru de securitate extins în Europa a condus la noi orientări conceptuale și teoretice precum abordarea constructivistă, comunitățile de securitate și guvernanța securității¹⁴. Aceste abordări și concepte sunt utile pentru studiul securității europene din mai multe puncte de vedere. Ele ajută la mutarea sferei de interes și a atenției de la o abordare stato-centrică, focalizată pe stat și pe interesele acestuia, către alte caracteristici, alți actori, cum ar fi instituțiile, ideile, cultura și identitatea, care merg dincolo de abordarea menționată mai sus, prin introducerea în discuție a analizei multinivel sau multiactor; un exemplu constituindu-l actorii regionali sau subregionali, precum și extinderea definiției securității care încorporează și aspecte non-militare.

Astfel, noțiunea de *security governance* cuprinde un înțeles mai larg, mai extins a conceptului de securitate, incluzând conflictele interne din cadrul statelor, crima organizată și degradarea mediului înconjurător – deci și unele amenințări neconvenționale, altele decât cele clasice, de natură militară și se referă la un număr crescător și diversificat de actori angrenați în securitatea europeană. Guvernanța securității scoate în evidență inabilitatea statelor sau a guvernelor naționale de a asigura securitatea în diferite niveluri și dimensiuni prin acțiuni unilaterale sau conduse de unul singur, și sugerează că problemele care apar între state, datorate diferențelor de interese, precum și lupta pentru

¹³ M. Webber, S. Croft, J. Howorth, T. Terriff, E. Krahnmann, „The Governance of European Security”, în *Review of International Studies*, vol. 30, 1, 2004, p. 3-26.

¹⁴ Elke Krahnmann, „Conceptualizing Security Governance”, în *Cooperation and Conflict*, 38, 5, 2003, p. 6-7, <http://cac.sagepub.com/cgi/content/abstract/38/1/5>.

resursele din ce în ce mai limitate, au favorizat această diferențiere și fragmentare a politicii de securitate, atât la nivelul formulării politicii de securitate, cât și la nivelul implementării ei.

Atunci când avem în vedere Regiunea Extinsă a Mării Negre (*Wider Black Sea Region*), trebuie precizat că este foarte importantă din perspectiva securității, deoarece prezintă conotații geopolitice, geostrategice, geoeconomice și geoculturale multiple. Ca nouă frontieră sud-estică a Uniunii Europene, regiunea Mării Negre se constituie, prin populația sa de câteva sute de milioane de locuitori, într-o uriașă piață pentru exporturile statelor occidentale. De asemenea, ea este zonă de tranzit a petrolului și gazului natural din Asia Centrală și Orientul Mijlociu către Europa, fiind veriga de legătură a unei axe geopolitice și geoeconomice emergente, adică Marea Mediterană - Marea Neagră - Marea Caspică. Totodată, ea este o zonă de trafic ilicit, crimă organizată și terorism, precum și o platformă pentru operații militare, de reconstrucție și stabilizare în Afganistan și Irak¹⁵. În același timp, regiunea se prezintă ca o zonă-tampon de îngemănare a culturilor și civilizațiilor ortodoxă, islamică și occidentală.

În ceea ce privește Regiunea Extinsă a Mării Negre putem afirma că nu există o accepțiune uniformă a delimitării geografice a acesteia. Dacă ne raportăm strict la criteriul geografic atunci ea include cele șase state riverane: România, Ucraina, Rusia, Georgia, Turcia și Bulgaria. Totuși, termenul „extins” se referă mai degrabă la o regiune politico-economică, decât la una geografică, astfel încât nu putem să nu luăm în calcul importanța politică, economică și strategică a unor țări precum Republica Moldova, Armenia, Azerbaidjan și Grecia. Prin urmare, se poate afirma că zona extinsă a Mării Negre se întinde de la Balcani până la Marea Caspică, devenind una din cele mai dinamice regiuni din perioada post-Război Rece și post-Uniunea Sovietică. Ea este flancată la vest de Balcani și la est de Caucaz, două spații cu un potențial conflictual foarte ridicat, ce în anii '90 ai secolului trecut erau considerate periferia Europei. De asemenea, nu putem să omitem importanța coridorului energetic euro-asiatic, ce unește marii consumatori ai Occidentului de bogatele rezerve energetice din zona Mării Caspice și din Asia Centrală¹⁶. Conceptul de regiune extinsă la Marea Neagră are legătură și cu așa-numita “Europă Extinsă”, noțiune folosită inițial de Comisia Europeană pentru a desemna Politica Europeană de Vecinătate.

Realizarea unei guvernante a securității în Regiunea Extinsă a Mării Negre necesită existența unui grad de cooperare sporită între mai mulți actori

¹⁵ Pop, Manoleli, *Spre o strategie*, p. 10.

¹⁶ Alexandra Sarcinschi, Cristian Băhnăreanu, *Redimensionări și configurări ale mediului de securitate: zona Mării Negre și Balcani*, București, Editura Universității Naționale de Apărare, 2005, p. 39.

diferiți - nu doar la nivelul instituțiilor guvernamentale ale statelor riverane sau a organizațiilor interguvernamentale regionale. În fapt, aceasta presupune că în procesul de formulare a deciziilor trebuie să fie asociați și alți actori, cum ar fi: organizații internaționale inter- și non-guvernamentale, corporații transnaționale, alte instituții care pot oferi expertiza în domeniu etc. Spre exemplu, pentru soluționarea unor potențiale probleme de securitate în spațiul pontic, mai degrabă cele legate de amenințările neconvenționale și de natură nonmilitară trebuie luate în considerare pe lângă statele riverane și organizațiile și instituțiile de cooperare regională, cum ar fi: Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră, ba chiar Uniunea Europeană și NATO - deoarece odată cu aderarea României și Bulgariei la Uniunea Europeană, aceasta a devenit actor regional, iar NATO a căpătat acest statut încă din 1952, odată cu aderarea Turciei și Greciei. La acestea mai pot fi adăugate și marile companii naționale și transnaționale, ca Gazprom, Lukoil și Botaș, atunci când ne referim la o problemă de securitate energetică, cum ar fi construcția magistrelor Nabucco sau South Stream.

De asemenea, o altă serie de actori regionali, organizații, instituții sau regimuri internaționale nu trebuie uitați, atunci când vorbim de guvernarea securității în spațiul pontic: Comunitatea Statelor Independente, Inițiativa de Cooperare în Europa de Sud-Est, Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, Procesul de Cooperare în Europa de Sud-Est, Cooperarea Națiunilor Central Europene în Sprijinul Păcii ș.a.

O amenințare la adresa stabilității regionale din zona Mării Negre, ce poate duce la sporirea climatului de insecuritate, o reprezintă *conflictele înghețate*¹⁷ din regiune. Acestea nu numai că au rămas nesoluționate, dar și-au păstrat intact potențialul de reaprindere. Relațiile dintre Armenia și Azerbaidjan rămân afectate de conflictul din Nagorno-Karabah. Georgia, după conflictul avut cu Federația Rusă, nu controlează aproape 18 procente din teritoriul național, confruntată fiind cu mișcările secesioniste din Abhazia și Osetia de Sud. Republicii Moldova îi este amenințată integritatea teritorială de către autoritățile de la Tiraspol ce controlează Transnistria, o fâșie îngustă de teritoriu la est de Nistru, dar extrem de importantă pentru elementele crimei organizate și imigranții ilegali. Rusia rămâne angrenată în conflictul din Cecenia, iar întreg nordul Caucazului rămâne un viespar de mișcări separatiste și conflicte etnice, ce amenință nu doar stabilitatea Federației Ruse, ci și pe cea a regiunii în ansamblul său.

¹⁷ Sintagmă formulată de specialiști pentru a denumi acele conflicte în care operațiunile militare directe, conflictul „cald” propriu-zis a încetat, însă starea de tensiune persistă, existând posibilitatea ridicată de a reizbucni în orice moment - vezi cazul Osetiei de Sud din 2008. Dispute asupra cărora nu s-a ajuns la o soluționare reglementată de un acord scris (n.a.).

Astfel, pe fundalul nesoluționării conflictelor înghețate¹⁸, forțele separatiste au devenit din ce în ce mai active, iar teritoriile controlate de ei, raiul elementelor criminale. Din acest punct de vedere un important factor de risc în regiune îl reprezintă organizația neoficială ce reunește republicile nerecunoscute ale Transnistriei, Abhaziei, Karabahului de Munte (Nagorno-Karabah) și Osetiei de Sud – denumită TAKO. Liderii acestor entități quasi-statale își fac vizite reciproce, își promet unul altuia sprijin politic și militar, semnează acorduri economice, produc și trafichează armament pentru zone de conflict¹⁹.

O altă gravă amenințare la adresa securității și stabilității zonei o reprezintă traficul de arme mici și ușoare, echipament militar, muniție și materiale strategice, consecință a conlucrării între grupări teroriste și mafiile active în regiune, în special în spațiul ex-sovietic. O parte a armamentului traficat se transportă prin porturile de la Marea Neagră, rutele maritime de contrabandă fiind considerate de traficanți mai sigure decât cele terestre. Deosebit de preocupant a devenit, de asemenea, traficul cu droguri, favorizat de dezvoltarea pieței de producție și consum a stupefiantelor, precum și de schimbarea și diversificarea rutelor, ce include căi maritime. Potrivit unor estimări, circa 10% din traficul ilicit prin regiunea Mării Negre utilizează rute navale²⁰.

Din punctul de vedere al abordării guvernanței securității, importante sunt coordonarea, conducerea – managementul, impunerea de reguli – reglementarea, acestea reprezentând de fapt cele trei componente centrale ale guvernanței, precum și cele trei funcții ale securității: *conflict prevention* – prevenirea conflictului, *peace-enforcement/peace-keeping* – operațiuni de instituire și menținere a păcii și *peace-building* - operațiuni de construire a păcii. Aceste funcții se referă mai degrabă la un conflict armat. Datorită faptului că în problemele de natură militară statele încă dețin cel mai important rol, este destul de dificil de crezut că ele vor accepta și alți actori non-statali, cum ar fi unele ONG-uri sau chiar societatea civilă (în măsura în care este posibil acest lucru) să fie asociate în procesul de management al conflictului. Cel mult statele ar accepta un dialog la un nivel interguvernamental, în cadrul unei organizații de acest tip (spre exemplu în cadrul oferit de Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră), referindu-ne aici la state care nu fac parte din alianțe politico-militare, cum ar fi NATO, pentru că statele membre în alianța nord-atlantică se coordonează în cadrul acestui for.

¹⁸ Cele mai importante conflicte de acest gen din spațiul ex-sovietic sunt: Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud, Nagorno-Karabah și Cecenia.

¹⁹ Pop, Manoleli, *Spre o strategie*, p. 11-12.

²⁰ Eugene B. Rumer, Jeffrey Simon, *Toward a Euro-Atlantic Strategy for the Black Sea Region*, Washington, D.C., Institute for National Strategic Studies, Occasional Paper 3, National Defense University Press, April 2006, p. 22.

Un exemplu ar fi Federația Rusă, care preferă acțiuni unilaterale atunci când vine vorba de intervenții militare și apoi faza de post conflict - aici avându-se în vedere intervenția din august 2008 din Georgia - Osetia de Sud. Rușii nu a ținut cont de opiniile UE și NATO, continuând acțiunile lor militare pe teritoriul statului georgian până și-au văzut atinse obiectivele, fapt ce a creat unele tensiuni între guvernul de la Moscova și Occident, accentuându-se astfel climatul de neîncredere dintre aceștia. De aceea, consider că abordarea guvernancei multinivel sau multiactor nu este sustenabilă atunci când ne referim la aspectele de natură militară, *hard*, atunci când avem de-a face cu state care nu sunt parte a aceleiași alianțe politico-militare. În schimb, managementul conflictului, ca parte a guvernancei securității, însumând cele trei funcții: *conflict prevention* (etapă înainte de izbucnirea conflictului, de preîntâmpinare a acestuia), *peace-enforcement/peace-keeping* (acțiuni desfășurate în timpul conflictului) și *peace-building* (construirea păcii - faza postconflict), sunt necesare în orice situație conflictuală, deoarece reprezintă o metodă coerentă de soluționare.

Atunci când ne referim la aspectele de natură *soft* ale securității din Regiunea Extinsă a Mării Negre, la amenințările non-militare, cum ar fi traficul de carne vie și de stupefiante, migrația ilegală transfrontalieră, poluarea maritimă sau degradarea mediului, atunci chiar se impune o guvernare *multilevel*, deoarece statul național nu mai poate să răspundă unilateral și să rezolve de unul singur astfel de probleme. Este nevoie de o cooperare interstatală, de o abordare multilaterală efectivă, la nivel de ministere de resort, de agenții, o asociere cu ONG-urile specializate, precum și întâlniri și propuneri de soluții în cadrul organizațiilor de cooperare regională.

Un element esențial pentru guvernarea securității din Regiunea Extinsă a Mării Negre este faptul că statele din regiune împărtășesc o viziune multidimensională asupra securității regionale, considerând-o ca un concept comun, cuprinzător, și indivizibil ce cuprinde toate aspectele principale, așa cum sunt specificate în documentele OSCE: politic și militar, economic și de mediu, precum și cele legate de drepturile omului și instituțiile democratice. De asemenea, în încercarea lor de a construi un multilateralism efectiv la nivel regional, statele din regiune și-au exprimat adevărată fermă la principiile și regulile fundamentale și universal acceptate ale dreptului internațional, așa cum sunt prevăzute în Carta ONU și reflectate atât în instrumentele Consiliului Europei, cât și în documentele Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa²¹.

²¹ *Background Paper on the Ways and Means of Enhancing the BSEC Contribution to Strengthening Security and Stability in the Region*, (în continuare: *Background Paper*), p. 5. http://icbss.org/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=259.

Putem afirma că printre prioritățile guvernancei securității în regiune se numără încurajarea și dezvoltarea continuă a cooperării economice, ceea ce presupune o contribuție substanțială pentru securitatea și stabilitatea regională prin crearea unei conștiințe a intereselor comune și a interdependențelor constructive. Cultivarea unei înțelegeri și încrederi mutuale prin intermediul contactelor umane amplificate și diversificate, aflate în legătură cu dezvoltarea comerțului și a proiectelor economice comune la nivel multilateral a contribuit până în acest moment într-un grad semnificativ la îmbunătățirea atmosferei politice zonale²². De asemenea, importante pentru securitatea energetică sunt proiectele multilaterale din domeniul energiei și al infrastructurii, care sunt considerate cele mai promițătoare sectoare pentru o cooperare constructivă în zona Mării Negre.

Scopul comun împărtășit pentru dezvoltarea durabilă în regiune reclamă mai multe măsuri proactive pentru a preîntâmpina riscurile specifice la adresa stabilității și securității regionale, ce decurg din degradarea mediului natural. O acțiune concertată continuă este necesară pentru a combate poluarea apei, a aerului și solului și pentru a îmbunătăți siguranța alimentară. În particular, unele activități notabile s-au făcut remarcate prin implementarea în anul 1992 a Convenției pentru Protecția Mării Negre împotriva Poluării²³.

În ceea ce privește măsurile care trebuiesc luate pentru combaterea amenințărilor *soft* la adresa securității din Regiunea Extinsă a Mării Negre, mai cu seamă împotriva criminalității organizate, traficului ilegal de orice fel, corupției, spălării de bani, violării drepturilor de proprietate intelectuală și chiar criminalității cibernetice, se impune promovarea unei cooperări regionale mai strânse la nivelul ministerelor afacerilor interne, poliției și autorităților vamale, precum și dezvoltarea unor instrumente adiționale pentru o acțiune concertată. Unul din exemplele elocvente în acest sens îl reprezintă existența Centrului Regional pentru Combaterea Criminalității Transfrontaliere din Sud-Estul Europei, care funcționează la București și care este privit ca un experiment subregional important.

În privința luptei împotriva terorismului, statele din Regiunea Extinsă a Mării Negre și-au exprimat în continuare angajamentul ferm de a lua măsuri preventive prin aplicarea mai eficientă a legii, dar și prin tăierea surselor de finanțare a activităților de terorism. De asemenea, s-au luat măsuri pentru întărirea capacităților legale, instituționale și administrative ale statelor din regiune, dar și pentru a combate amenințările la adresa stabilității democratice din aceste țări. O gamă extinsă de activități se află în desfășurare sau au fost

²² *Ibidem*.

²³ Vezi *Convention on the Protection of the Black Sea against Pollution*, <http://www.opcw.org/chemical-weapons-convention/related-international-agreements/toxic-chemicals-and-the-environment/black-sea>.

planificate la nivel național pentru implementarea principiilor și procedurilor buneii guvernante, menite să conducă la o transparență și responsabilitate sporită, la o legislație funcțională, la îmbunătățirea aplicării legii, dar și la măsuri eficiente împotriva corupției și a birocrăției. Reforma forțelor armate și a structurilor de informații, ce se află în plină desfășurare, este parte a acestui proces. Reforma administrativă și modernizarea serviciilor publice a introdus un anumit grad de simetrie instituțională și armonizare a regulilor și procedurilor, rezultând în oportunități diminuate pentru abuzul administrativ și prezența incompetenței²⁴.

Viziunea comprehensivă pe care statele din Regiunea Extinsă a Mării Negre o au în raport cu securitatea regională cuprinde principiile și practicile respectului pentru drepturile omului și libertățile fundamentale, instituțiile democratice și a statului de drept. Acestea recunosc valoarea pe care o au societatea civilă și mass-media liberă, considerându-le elemente vitale constitutive ale dialogului social și politic, dar și contributory pentru stabilitate și securitate. Un alt aspect important al guvernantei securității îl reprezintă dialogul intercultural, care poate să îmbunătățească climatul politic de ansamblu, întărind astfel fundamentele umane ale stabilității regionale.

Concluzii

Evoluțiile care au loc în mediul de securitate din Regiunea Extinsă a Mării Negre nu pot fi separate de tendințele majore din politica mondială în această eră a globalizării. Într-un moment în care atenția pare a se îndrepta către o redefinire a amenințărilor globale, cu un accent pe cooperarea mai intensă pentru combaterea terorismului internațional și a răspândirii armelor de distrugere în masă, mediul internațional extins și *input*-urile externe au un impact semnificativ asupra evoluțiilor regionale.

Trebuie să precizăm că în ciuda progreselor considerabile care s-au produs în multe domenii, Regiunea Extinsă a Mării Negre este caracterizată în continuare de serioase decalaje de dezvoltare și discrepante în privința veniturilor, atât în interiorul statelor, cât și între acestea, de serioase disparități în sfera calității infrastructurii, a maturității mecanismelor legislative, administrative și de reglementare orientate spre piață și a rapidității și încrederii cu care se produce un proces în justiție. Alături de cazurile persistente serioase de degradare a mediului, acești factori pot genera tensiuni adiționale atât între state, cât și în interiorul acestora și sunt, prin urmare, percepuți ca provocări specifice la adresa stabilității și securității naționale și regionale.

Aceste riscuri pentru securitatea națională și regională provin în mod predominant dintr-o combinație de amenințări mai vechi, dar și mai noi, unele

²⁴ *Background Paper*, p. 6-8.

dintre ele de natură imediată, care au devenit din ce în ce mai diverse și mai puțin predictibile. Astfel, vulnerabilitățile, riscurile și amenințările la adresa mediului de securitate din Regiunea Extinsă a Mării Negre, recunoscute în mod obișnuit, includ: tensiuni între state rezultate de pe urma conflictelor moștenite și nesoluționate și a altor probleme; situații interne potențial explozive ce pot implica sau nu repercursiuni externe, raportate la chestiuni etnice, religioase sau sociale; ineficiența administrativă și corupția; activități teroriste; crima organizată; traficul ilicit de droguri și alte substanțe interzise, arme și ființe umane; spălare de bani; migrația ilegală; încălcări ale drepturilor omului; intoleranța religioasă și etnică, precum și discriminarea. În cazul statelor aflate în tranziție unele dintre aceste riscuri și amenințări pot fi însoțite de dificultăți inerente ale schimbărilor drastice din sfera politică, socială și economică. De asemenea, unele dintre noile amenințări pentru securitatea din regiune pot fi exacerbate și pot dobândi proporții mult mai periculoase în măsura în care sunt asociate cu unele revendicări istorice sau cu consecințele conflictelor înghețate. Statele din regiunea menționată atât de des în rândurile acestui articol nu pot să rămână indiferente la faptul că prezența continuă a acestor focare de conflict și tensiune, active sau latente, este împotriva intereselor cooperării regionale, sporește perceperea riscurilor și exclude posibilitatea unor decizii pozitive asupra comerțului, a companiilor mixte și a investițiilor provenite din exterior²⁵.

Prin urmare, este în mare măsură acceptat faptul că problemele existente în Regiunea Extinsă a Mării Negre pot și trebuie să fie rezolvate prin intermediul mijloacelor pașnice și în acord cu principiile și procedurile care s-au dezvoltat de-a lungul anilor, în special în sistemul ONU și al OSCE, dar și prin practica cooperării bi- și multilaterale.

Astfel, putem afirma că o soluție pentru rezolvarea tuturor acestor probleme o reprezintă cooperarea internațională (și în particular regională), parte a guvernanței, ca sursă de securitate. Ea trebuie să se adreseze tuturor domeniilor în care există riscuri, pericole și amenințări la adresa securității, la oricare dintre nivelurile sale de manifestare. Guvernanța europeană multinivel, poate reprezenta o soluție reală pentru pacificarea spațiului pontic, tocmai prin metodele pe care le propune, prin cooperarea și dialogul atât de necesare, pe care le promovează între diferiții actori, din diferite domenii de activitate, ce ar trebui să fie consultați și asociați în procesul de formulare, chiar și implementare a deciziei.

CLAUDIU-LAURENȚIU ȚABREA
Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca

²⁵ *Ibidem*, p. 2-3.

REGIUNEA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE

Sursa: http://www.assembly-weu.org/en/documents/sessions_ordinaires/rpt/2008/2002-3.gif

THE SECURITY GOVERNANCE IN THE WIDER BLACK SEA REGION Summary

This study offers an analysis of new security threats that have arisen after the end of Bipolarity in the Black Sea area, and a new perspective to solve them: *security governance*. Since the end of the Cold War, fundamental changes have transformed the security architecture in Europe. The term “security” has become increasingly differentiated as this concept extended beyond military criteria and comprises economic, political, ecological, social and cultural elements. The states retain a central role in international security; however, governments are not anymore the only security provider. They have to rely on the cooperation and resources of non-state actors, such as private security companies, non-governmental organizations (NGOs), multi- and transnational companies and international organizations. That is why I will use the *security governance* approach to explain and analyze the new security environment and the new threats that exist in the *Wider Black Sea Region*, a concept which defines a political and economic space, rather than a geographical one.

Keywords: security, governance, Wider Black Sea Region, frozen conflicts, non-military security threats